

C. HIMNES IN KLASSIEKE METRA

1. Klemens van Alexandrië: Himne op Christus ons Leidsman

Teks: Paedagogos III

Στόμιον πάλων άδαων,
πτερόν όρνίθων άπλαυών,
οίαξ υηών άτρεκής,
ποιμήν άρνών βασιλικών.

- 5 Τους σους άφελεις
 παιδας άγεφου,
 αινειν άγιως,
 ύμνειν άδόλωσ
 άκάκοις στόμασι
10 παιδων ήγήτορα Χριστόν.

- βασιλει άγιων,
 λόγε πανδαμάτωρ
 πατρόσ ύψίστου,
 σοφίας πρύτανι,
15 στήριγμα πόνων
 αιωνοχαρές,
 βροτέας γενεās
 σώτερ 'Ιησού·
 ποιμήν, άροτήρ,
20 οίαξ, στόμιον,
 πτερόν ούράνιου
 παναγούσ ποιίμης,
 άλιεϋ μερόπων
 τών σφζομένων
25 πελάγουσ κακίας,
 ιχθύσ άγνουσ
 κύματος έχθροϋ
 γλυκερη ζωή δελεάζων.

30 ἡγοῦ προβάτων
 λογικῶν ποιμήν,
 ἀγίων ἡγοῦ
 βασιλεῦ παίδων ἀνεπάφω.

35 ἴχνια Χριστοῦ
 ὁδὸς οὐρανία.
 λόγος ἀένας,
 αἰὼν ἄπλετος,
 φῶς αἰδίου,
 ἐλέους πηγὴ,
 40 ῥεκτὴρ ἀρετῆς
 σεμνὴ βιοτὴ
 θεὸν ὑμνούστων.

Χριστέ Ἰησοῦ,
 γάλα οὐράνιου
 μαστῶν γλυκερῶν
 45 νύμφης, χαρίτων
 σοφίας τῆς σῆς,
 ἐκθλιβόμενον.

οἱ νηπίαχοι
 ἀταλοῖς στόμασι
 50 ἀτιταλλόμενοι,
 θηλῆς λογικῆς
 πνεύματι δροσερῶ
 ἐμπιπλάμενοι,
 αἴνους ἀφελεῖς,
 55 ὕμνους ἀτρεκεῖς
 βασιλεῖ Χριστῶ,
 μισθοὺς ὀσίους
 ζωῆς διδαχῆς,
 μέλπωμεν ὁμοῦ,
 60 πέμπωμεν ἀπλῶς
 παῖδα κρατερόν.
 χορὸς εἰρήνης
 οἱ χριστόγονοι·

- 65 λαὸς σάφρων,
ψάλλωμεν ὁμοῦ
θεὸν εἰρήνης.

Vertaling

Stang van ongetemde vullens
vlerk van koersvaste voëls,
betroubare stuur van skepe,
herder van koninklike lammers.

- 5 Maak u beskeie
kinders bymekaar,
om op 'n heilige wyse te loof
en opreg te verheerlik,
met onskuldige monde,
10 Christus, die Leidsman van kinders.

- O Koning van die heiliges,
almagtige woord,
van die allerhoogste Vader,
heerser oor wysheid,
15 steunpilaar in smarte,
bron van ewige vreugde,
Jesus, Redder,
van die menslike geslag;
herder, ploëër,
20 stuur, stang,
hemelse vlerk
van die al-heilige kudde,
visserman van mense
wat gered word
25 uit die see van boosheid;
uit die vyandige vloed
lok hy met die aas van 'n soet lewe
rein visse.

- Herder, versamel
 30 U geestelike skape,
 koning, versamel u
 ongeskonde kinders.
- Die voetspore van Christus
 is die weg na die hemel.
 35 Ewigdurende woord,
 onmeetlike ewigheid,
 ewige lig,
 bron van barmhartigheid,
 bewerker van deug,
 40 eerbaar is die lewe
 van hulle wat God besing.
- Christus Jesus,
 hemelse melk
 wat uitgedruk word
 45 uit die soet borste
 van die bruid, hemelse gawes
 van u wysheid.
- Terwyl die babas
 met hule tere mondjies
 50 gevoed word,
 en gevul word
 met die vogtige Gees
 uit die tepel van die Woord,
 laat ons saam sing
 55 eenvoudige liedere,
 suiwer himnes
 tot Christus die koning,
 as heilige beloning
 vir die lering wat lewe gee,
 60 laat ons in eenvoud begelei
 die magtige Seun.
 Die Christuskinders
 is 'n koor van vrede.

65 Laat ons saam besing
 as 'n verstandige volk
 die God van vrede.

KOMMENTAAR

Agtergrond

Klemens het een van sy werke, die *Paidagogos* (Leermeester), geskryf met die oog op hulle wat die Christelike geloof aangeneem het. In hierdie werk tree die Logos na vore as Leermeester wat die bekeerlinge onderrig gee oor hoe om hulle lewens te lei. Die laaste hoofstuk eindig dan met 'n lied waarin Christus as ons Leermeester, Leidsman en Redder besing word.

Daar is 'n besondere ooreenkoms tussen hierdie himne en die vorige deel van die *Paidagogos* wat betref woordeskat, uitdrukkings, vergelykings, beelde ens. Dit maak dat ons met 'n redelike sekerheid kan sê dat Klemens wel die outeur van hierdie lied is.

Soos dit reeds in die inleidende hoofstuk gestel is, het Klemens hierdie lied in klassieke metra gedig, te wete anapestiese mono- en dimeters.

Struktuur

STROFE 1	(1-4)	<i>Invocatio</i>	.	
STROFE 2	(5-10)	Bede	.	
STROFE 3	(11-28)	<i>Invocatio</i>	.	
STROFE 4	(29-32)	Bede	.	
STROFE 5	(33-34)	<i>Gnome</i>	.	Christus
	(35-39)	<i>Invocatio</i>	.	
	(40-41)	<i>Gnome</i>	.	
STROFE 6	(42-47)	<i>Invocatio</i>	.	
STROFE 7	(48-66)	Doksologie	.	Gelowiges

Hierdie lied kan in duidelike afgebakende eenhede verdeel word op grond van sekere formele elemente asook die inhoud. So byvoorbeeld is daar verskeie versreëls wat ietwat langer as die res is en ritmies as afsluiting van 'n eenheid dien (4, 10, 28, en 32). Voorts dui die wisseling tussen tweede en derde persoon ook telkens op 'n duidelike skeiding (kyk by 32 en 33 asook 41 en 42). Ook die liedelemente bevestig hierdie strofiese indeling, naamlik die wisseling tussen *invocatio*, bede en doksologie.

Wanneer ons na die duidelik afgebakende eenhede kyk, bemerk ons 'n baie eenvoudige struktuur: Die eerste ses strofes handel oor Christus, en sy lof word met pragtige beeldspraak besing. Die laaste strofe, daarenteen, handel oor die gelowiges. Daar word weer met beeldspraak gedig oor hulle geestelike voeding en daarna word hulle opgeroep om Christus te besing.

Wanneer daar verder na die eerste ses strofes gekyk word, sien ons dat daar bloot 'n afwisseling plaasvind tussen 'n direkte aanspreke van Christus (*invocatio*) en versoeke of bedes wat tot Hom gerig word. Die direkte aanroep van Christus bestaan uit 'n opeenstapeling van *epitheta*; hiervoor word beelde gebruik wat hoofsaaklik uit die voorafgaande gedeeltes van die *Paidagogos* kom. In sommige van hierdie aanroepe word Christus in die tweede persoon aangespreek (bv 11 en 42), maar in ander word Hy weer in die derde persoon aangespreek (bv 35).

In die eerste bede (strofe 2) word Christus versoek om self 'n loflied tot Homself aan te voer. In die tweede bede (strofe 4) word Hy gevra om sy kinders (gelowiges) te versamel. Verder bemerk ons ook dat die twee gnomiese sinne (33-34 en 40-41) die eenvoudige struktuur van hierdie lied ietwat 'versteur'. Dit was dan ook die rede waarom Pellegrino (1961: 267 ev) 'n emendasie vir reëls 33-34 voorgestel het. Dalk moet ons die oorgelewerde teks eerder onveranderd laat, aangesien Klemens moontlik met hierdie twee gnomiese sinne 'n reëlmaat in die lied wou verbreek om sodoende eentonigheid te voorkom.

Interpretasie

Om die tema en boodskap van hierdie lied korrek te bepaal, moet ons nie net na die hele lied kyk nie, maar ook na die werk waarbinne (en waarvoor) dit geskryf is. Soos reeds gesê, kom hierdie lied voor aan die einde van die *Paidagogos*. In die hele geskrif skilder Klemens vir Christus as ons enigste Leidsman en Leermeester. Aan die einde van hierdie boek bevestig hy hierdie tema met die lied onder bespreking. Ons kan dit veral duidelik in strofe 1 sien waarin hy Christus voorhou as ons Leidsman of Stuurman deur Hom uit te beeld as die 'Stang' van vullens, die 'Vlerk' van voëls, die 'Roer' van skepe en die 'Herder' van skape. Let ook op dat hierdie terme (stang, vlerk, roer en herder) telkens voorop in die sin geplaas is en daardeur verhoogde klem verkry. In die res van die lied word hierdie Leidsman besing omdat Hy ons kom red het uit die see van boosheid, en ons daarna met geestelike voedsel kom voed het.

Hierdie lied sluit so nou aan by die *Paidagogos* dat ons nie anders kan as om dit as 'n integrale deel daarvan te beskou nie. As sodanig, en met inagneming van die klassieke metrum waarin dit gedig is, het ons hier waarskynlik te make met literêre digkuns (kunslied), en dus het dit nooit 'n liturgiese funksie gehad nie.

Literatuurverwysings

- KROLL, J 1926. Die Hymnendichtung des frühen Christentums. *Antike* 2, 276-281.
- KROLL, J [1921] 1968. *Die Christliche Hymnodik bis zu Klemens von Alexandria*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- MARROU, H-I 1960. *Clemens d'Alexandrie: Le Pedagogue Livre I*. SC 70, Introduction, 7-97 passim.
- MONDESERT, C; MATRAY, C & MARROU, H-I 1970. *Clement d'Alexandrie: Le Pedagogue Livre III*. SC 158, 192-207.
- NORDEN, E 1956. *Agnostos Theos: Untersuchungen zur Formgeschichte religiöser Rede*. Stuttgart: Teubner.
- PELLEGRINO, M 1961. Sul testo dell' inno del Pedagogo di Clemente Alessandrino, in Cross, FL (ed), *Studia Patristica* III, 267-272. Berlin: Akademie-Verlag.
- QUASTEN, J 1953. *Patrology* II, 11. Utrecht: Spectrum.
- SIMONETTI, M 1952. Studi sull' innologia popolare cristiana dei primi secoli. *Atti della Accademia nazionale dei Lincei*. Memoire, 344-345.
- THIERRY, JJ 1972. *Christ in early Christian Greek poetry*. Leiden: Brill.
- TRUE, U 1972. *Clemens Alexandrinus* (GCS). Berlin: Akademie-Verlag.
- WELLESZ, E 1961. *A history of Byzantine music and hymnography*. Oxford: Clarendon Press.
- WOLBERG, T 1971. *Griechische religiöse Gedichte der ersten nachchristlichen Jahrhunderte* I. Meisenheim: Verlag Anton Hain.
- WOOD, SP 1954. *Clement of Alexandria: Christ the educator*. Washington: Catholic University Press. (The Fathers of the Church 23, 276-278.)